

آثار ایمان به تحقق وعده و امداد الهی در زندگی فردی

فاطمه آهنگری

چکیده

قرآن کریم از سوی خداوند متعال برای هدایت بشر در ابعاد مختلف زندگی فردی، اجتماعی و سیاسی او نازل شده است. وعده های الهی به عنوان ابزاری که نمایانگر عاقبت کارها و ضامن اجرایی دستورات الهی است، عمل می کند و با هدف عبرت گیری، اندیشه ورزی و معرفت افزایی بدان ها اشاره شده است. در حقیقت وعده های الهی مشوق های تربیتی خداوند است تا انسان انگیزه حرکت های کمالی را به دست آورد و در میدان انتخاب یکی را برگزیند و در آن مسیر حرکت نماید از این رو این تحقیق با عنوان آثار ایمان به تحقق وعده و امداد الهی در زندگی فردی به روش توصیفی تحلیلی درصدد است که مساله ایمان به نصرت الهی و تاثیرات آن در زندگی فردی مؤمنان را مورد بررسی قرار دهد و نتایج حاصله از تحقیق این است که ایمان به وعده های الهی، نقش راهبردی مهمی در حیات انسان دارد که در قرآن کریم به آن اشاره شده است و تاثیراتی در زندگی فردی از جمله تقوا و پارسایی، آرامش روحی، امیدواری، شکوفایی استعدادها و تلاش در اصلاح امور فردی را در زندگی مومنان دارد؛ بنابراین ایمان به وعده الهی جلوه ای از ایمان به ساحت الهی بوده که در هدفمندی حیات انسانی اثر مثبت دارد.

کلید واژه: آثار، ایمان، وعده، امداد الهی، فرد

مقدمه

بخش قابل توجهی از آیات قرآن کریم به بیان وعده ها و وعیدها اختصاص دارد. «وعد» در لغت به معنی عهد است و در اصطلاح عبارت است از تعهد کردن به انجام امری، خواه آن امر خیر باشد یا شر و اختصاص پیدا کردن به یکی از آنها بواسطه قرینه ، معنی می شود^۱ و خداوند متعال در خلال تمام مباحث قرآنی به این موضوع اشاره می فرماید؛ در عقاید و معارف، در امر و نهی، در احکام و اخلاق، در تاریخ و داستان و . . . ، وعده و وعید به عنوان ابزاری که نمایانگر عاقبت کارها و ضامن اجرایی دستورات الهی است، عمل می کند و با هدف عبرت گیری، اندیشه ورزی و معرفت افزایی بدان ها اشاره شده است. حقیقت مهم در این باره آن است که انسان به سبب ویژگی خاص خود، نیازمند مشوق ها و محرک هایی است تا در دو راهی ها، انتخابی درست داشته باشد. در حقیقت وعده های الهی مشوق های تربیتی خداوند است تا انسان انگیزه حرکت های کمالی را به دست آورد و در میدان انتخاب یکی را برگزیند و در آن مسیر حرکت نماید. از آیات قرآنی به صراحت روشن می شود که فلسفه وعده های الهی، و آثار ایمان به این وعده تشویق انسان برای انتخاب درست کمال است. بر همین

۱ - اکبر قرشی، قاموس قرآن، ج ۷، ص ۲۲۷

۲ - مصطفوی، تفسیر روشن، ج ۳، ص ۲۱۹

اساس می توان وعیدهای الهی یعنی وعده های عذاب را تبیین کرد؛ زیرا خداوند با این وعیدها بر آن است تا انسان در هنگام انتخاب، پیامدهای هر یک از انتخاب های نادرست و غلط خود را بشناسد. به سخن دیگر، بشارت ها و انذارهای الهی، تبیین روشنی از نتایج و پیامدهای انتخاب انسان است. اگر انسان انتخاب درستی داشته باشد، نتیجه آن انتخاب را در ظهور و بروز وعده های خیر خواهد یافت و چنانچه انتخاب نادرستی داشته باشد، پیامد آن در وعیدها محقق خواهد شد.

اصل شناخت وعده های الهی در قرآن کریم، به عنوان عامل محرک بشر به سوی نیکی ها، از اهمیت بسزایی برخوردار است. از آنجا که تصریح خداوند در قرآن کریم، وعده های الهی، حقند که دیر یا زود محقق می شوند؛ از این رو، آثار ایمان به وعده الهی در زندگی فردی می تواند تاثیر داشته باشد.

در این زمینه کتاب و تحقیقاتی انجام شده از جمله کتاب وعده الهی نوشته غلامرضا آبروی که در آن بخش هایی به مصادیق وعده الهی اشاره شده و کتاب و کتاب وعده های الهی به صابران جلد ۱ نوشته سید حسین حسینی قمی که این کتاب مجموعه مباحث استاد حسینی قمی در برنامه سمت خدا می باشد و در آن بشارت ها و وعده های الهی به صابرین مطرح شده و از جمله مقالات؛ مقاله ویژگی های وعده های الهی در قرآن کریم نوشته ولی نوروزی و فاطمه فیرورقی که در آن به بررسی آیات حاوی ویژگی وعده های الهی پرداخته شده و سبک خاص این آیات را نیز مورد بررسی قرار گرفته و پایان نامه تحلیل فرایند و ساز و کار تحقق وعده های الهی در قرآن

نوشته سمیه امینی که در این پایان نامه ضمن بررسی مسائل زبانی در ارتباط با قرآن از همان زاویه به پژوهش در باره مسأله وعید در قرآن پرداخته است.

اگر چه تحقیقاتی در این زمینه انجام شده اما مقاله ای با عنوان آثار ایمان به تحقق وعده و امداد الهی در زندگی فردی یافت نشد از این رو درصدد هستیم که به بررسی آثار ایمان از جمله: تقوا، امیدواری، آرمش فردی و ... در زندگی فردی بپردازیم.

ایمان به وعده الهی می تواند آثار تربیتی در زندگی فردی انسان داشته باشد که در ادامه به این آثار پرداخته می شود:

۱- تقوا و پارسایی ناشی از تأثیر ایمان به نصرت الهی

تأثیر ایمان به نصرت الهی در زندگی مؤمنان مسلمان نشان می دهد که تقوا پیشگی، عامل عمده ای برای دریافت امداد و کمک های الهی است، این مطلب در آیات بسیاری از قرآن کریم مشاهده می شود و انواع کمک ها و امدادها پیرو آن قرار داده شده است.

تشخیص حق از باطل، بخشیدن گناهان و آمرزش، از امدادهایی است که با عاملیت تقوا پیشگی حاصل می شود خداوند در سوره انفال آیه ۲۹ می فرماید: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن تَتَّقُوا اللَّهَ يَجْعَلْ لَكُمْ فُرْقَانًا وَيُكَفِّرْ عَنْكُمْ

سَيِّئَاتِكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ» و خروج از تنگناهای دنیوی و اخروی، فراهم آمدن تسهیلات در کارها و پیدا کردن مسیری آسان برای دست یابی به هدف، گشوده شدن درب های برکت از آسمان و زمین، همه و همه از امدادهایی است که مشروط به شرط تقوا شده و با وجود آن تحقق می یابد به طوری که خداوند در آیه ۲ و ۴ سوره طلاق می فرماید: «وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا..... وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ..... وَ مَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مِنْ أَمْرِهِ يُسْرًا».

مرحوم طبرسی در مورد این آیات تصریح کرده که خداوند تقوا را از اسباب توسعه در رزق و روزی قرار داده است.^۱

در چند آیه دیگر به گونه دیگری از امداد رسانی با عاملیت تقوا و پارسایی مواجه می شویم که خداوند خود را همراه انسان های پرهیزگار و با تقوا دانسته است. «إِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَوْا...»^۲ که پروا داشته اند. «وَأَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ»^۳.

مرحوم طبرسی در باره چگونگی همراهی خداوند با تقوا پیشگان و امداد آنان در آیه سوره نحل می نویسد: همراهی خداوند با تقوای پیشگان به صورت نصرت بخشی (امداد رسانی)، محافظت و حمایت از آنان است و مقصود از تقوا در این آیه، پرهیز از شرک، کارهای زشت، و گناهان کبیره می باشد؛ اما معیت و همراهی با تقوا

^۱ - طبرسی، مجمع البیان فی تفسیر القرآن، ج ۳، ص ۳۴۲

^۲ - نحل آیه ۱۲۸

^۳ - توبه آیه ۳۶

چنانچه ملاحظه می شود، اراده اصلاح جویانه ی انسان گام اوّل در بر طرف کردن اختلاف میان زن و شوهر، به شمار آمده است؛ امّا این اراده بایستی با امداد الهی همراه شود، چنانکه تصریح شده است: «يُوفَّقُ اللَّهُ بَيْنَهُمَا».

به عقیده ی مرحوم طباطبایی، اسناد توفیق در آیه شریفه به خداوند، با وجود اراده دو طرف برای اصلاح که از سبب های عادی محسوب می شود، بدین جهت است که خداوند سبب حقیقی در ایجاد ارتباط میان اسباب و علل می باشد، و او است که امداد خود را به موارد مناسب اعطا می کند.^۱ و برخی دیگر از مفسران می گویند: هرگاه اراده اصلاح طلبی از روی اخلاص و درجایگاه خالص واقع شود، خداوند این اراده و نیّت را با توفیق خودش سرپرستی می نماید؛ چرا که توفیق و همراهی و امداد خداوند در هر جایی که اراده ی خیر خواهی و اصلاح طلبی انسان برای رسیدن به نتیجه مفید در حرکت باشد، آن نیز وجود خواهد داشت.^۲

به دو مورد ممکن است راجع «بینهما» برخی دیگر در تفسیر آیه مزبور نگاشته اند که ضمیر در باشد، یکی حکمین و آن دو داور، که در این صورت توفیق خداوند و امداد الهی به این خوده بود که میان دو داور اتحاد کلمه برای رسیدن به مقصود، برقرار کند، و دیگر آن که ضمیر به زن و شوهر راجعه باشد، که در این صورت توفیق

۱ - طباطبایی، همان، ج ۴، ص ۳۶۸

۲ - فضل الله، من وحی القرآن، ج ۷، ص ۱۷

خداوند به برقراری الفت، توافق و آشتی میان آن دو می باشد.^۱

بنابراین تلاش در اصلاح امور فردی ناشی از تأثیر ایمان به نصرت الهی در زندگی است. زیرا اگر چه اراده خداوند در همه امور تکوینی و تشریعی نقش اول را ایفا می کند، ولی نقش مفیدی را نیز برای اراده آدمی در نظر گرفته شده است.

نتیجه گیری

کتب آسمانی تبیین کننده قواعد و فرامین الهی برای ابناء بشر و تشریح کننده چارچوب و سبک زندگی انسان در ابعاد فردی است. یکی از آموزه های قرآن وعده های الهی برای نصرت مؤمنان و شرایط تحقق آن است. وعده های الهی به عنوان ابزاری که نمایانگر عاقبت کارها و ضامن اجرایی دستورات الهی است، عمل می کند.

^۱ - شوکانی، فتح القدیر الجامع بین فنی الروایه و الدرايه من علم التفسیر، ج ۱، ص ۴۶۳

از آیات قرآنی به صراحت روشن می شود که فلسفه وعده های الهی، تشویق انسان برای انتخاب درست کمال است. این وعده های الهی آثار متفاوتی از جمله تشویق، دعوت به تفکر و همچنین امیدبخشی به مؤمنان را دارند. چرا که در برخی مواقع، مؤمنان نیز در شرایط سختی قرار می گیرند که این وعده های الهی برای یاری رساندن به آن ها، می تواند انگیزه و محرک خوبی برای آن ها باشد. از دیگر تاثیرات ایمان به وعده الهی در زندگی فردی دست یابی به آرامش روحی است و نصرت الهی ایمان را در زندگی فردی تقویت می کند، مقاصد و آرمان ها و خواسته هایی را که به حکم طبیعت و غریزه بر محور فردیت و خودخواهی است را از فرد می گیرد.

امدادهای الهی تاثیر بسزائی در شکوفایی استعدادهای فردی و عنایت ویژه در یاری رساندن فرد خواهد بود، بنابراین شخص نوعی اعتماد به نفس پیدا می کند و خوش بین می شود و همین باعث می شود که زندگی خود را مطابق آن سامان ببخشد و در نهایت شادی و ایمنی زندگی کند و تلاش در اصلاح امور فردی ناشی از تأثیر ایمان به نصرت الهی در زندگی است. زیرا اگر چه اراده خداوند در همه امور تکوینی و تشریعی نقش اوّل را ایفا می کند، ولی نقش مفیدی را نیز برای اراده آدمی در نظر گرفته شده است.

منابع

قرآن کریم

۱. اسحاقی، اسماء، بررسی تطبیقی وعده های الهی برای نصرت مؤمنان در قرآن کریم و عهدین، پایان نامه کارشناسی ارشد، مشهد، ۱۳۹۸
۲. اعظمی، زینب، پایان نامه امدادشناسی الهی در قرآن و حدیث، ایلام، ۱۳۹۵
۳. انصاری، مریم، تاملی بر سازو کار ایمان و اید بر زندگی و تاثیر آن بر سلامت روان، دوفصلنامه علمی تخصصی مطالعات اسلام و روانشناسی، دانشکده علوم تربیتی دانشگاه اسفهان، شماره ۶، ۱۳۸۶
۴. شوکانی، محمد، فتح القدير الجامع بين فنى الروايه و الدرايه من علم التفسير، ج ۱، دمشق، دار ابن كثير، ۱۴۱۴
۵. طباطبایی محمد حسین، تفسیر المیزان، ج ۱، مترجم محمد باقر موسوی، قم، دفتر نشر اسلامی، ۱۳۷۴
۶. طبرسی، فضل بن حسن، تفسیر مجمع البیان، ج ۲۴، مترجم حسن نوری همدانی، تهران، فراهانی، بی تا
۷. طبرسی، فضل بن حسن، مجمع البیان فی تفسیر القرآن، ج ۳، ترجمه: مترجمان، تهران، انتشارات فراهانی، چاپ اول: ۱۳۶۰ ش
۸. فضل الله، سید محمد حسین، من وحی القرآن، ج ۷، بیروت: دارالملاک، ۱۴۱۹
۹. قرائتی، محسن، تفسیر نور، ج ۷، تهران، مرکز فرهنگی درس هایی از قرآن، ۱۳۸۸
۱۰. قرشی، سید علی اکبر، قاموس قرآن، ج ۷، تهران، دار الکتب الإسلامیة، ۱۳۷۱ ش
۱۱. مصطفوی، حسن، تفسیر روشن، ج ۳، چاپ اول، تهران، مرکز نشر کتاب، ۱۳۸۰ ش

۱۲. مکارم شیرازی، ناصر، برگزیده تفسیر نمونه، ج ۳، محقق احمد علی بابایی، تهران، دارالکتب
السلامیه، ۱۳۸۲